

Interpretacija psiholoških stanja žene u grafici dubokog tiska

Arežina, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Academy of Applied Arts / Sveučilište u Rijeci, Akademija primijenjenih umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:279:866295>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-15**



University of Rijeka
Academy of
Applied Arts

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Academy of Applied Arts - Repository APURI](#)



SVEUČILIŠTE U RIJECI
AKADEMIJA PRIMIJENJENIH UMJETNOSTI

DIPLOMSKI RAD
INTERPRETACIJA PSIHOLOŠKIH STANJA ŽENE U GRAFICI
DUBOKOG TISKA

Petra Arežina

Rijeka, studeni 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
AKADEMIJA PRIMIJENJENIH UMJETNOSTI
DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ LIKOVNE PEDAGOGIJE

DIPLOMSKI RAD
INTERPRETACIJA PSIHOLOŠKIH STANJA ŽENE U GRAFICI
DUBOKOG TISKA

Izv.prof.mr.art. Melinda Kostelac

Petra Arežina
Matični broj: 1539

Rijeka, studeni 2023.

SAŽETAK

Potaknuta vlastitim iskustvima, traumama i osjećajima u ovom diplomskom radu kroz seriju radova rađenih u tehnici dubokog tiska i mediju crteža istražujem prikazivanje i pohranu vlastitih psiholoških stanja. Radovima interpretiram motiv žene u različitim prikazima, čija je simbolika odraz tih različitih stanja. Potaknuta negativnim komponentama vlastitog privatnog života kao što su tuga, strah, gubitak voljenih osoba, odlučila sam se baviti temom psiholoških stanja žene kao nečime što mi se nametnulo, te mi je blisko i intimno, dajući joj komponentu univerzalnih, srodnih osjećaja prepoznavanja drugih žena u likovnim motivima. Ženski lik se u svakoj „inscenaciji“ mojih grafičkih listova involvira i kreće imaginarnim prostorom te je u samom početku najslobodniji u svom kretanju, dok sa svakom sljedećom scenom poprima zatvoreniji, ograničeniji, zagonetniji položaj. U zadnjem prikazu lik žene potpuno je zgrčen u položaj fetusa, a njegova se simbolika krije u želji za skrivanjem i nestajanjem u sigurnosti zamišljene utrobe, u kojoj ujedno hibernira s potpunom lakoćom, a čije blagostanje nagovješta moguću transformaciju. Grafičke listove izvela sam u tehnikama bakropisa i , koristeći se strategijom scenarija i vizualnog narativa „povlačenja u utočište“ u prikazu ženskog tijela.

Temeljna poruka tih grafičkih listova je prikaz vlastite intime kojom želim potaknuti publiku na spoznaju o njihovom nedostatku i gubitku, čiji rezultat promatranja otvara preispitivanje ali i djelovanje kao ključnog proisteka napretka i prevladavanja osobnih prepreka.

SUMMARY

Motivated by my own experiences, traumas and feelings, in this thesis, through a series of works made in the gravure graphics and the medium of drawing, I explore the display and storage of my own psychological states. Through the works, I interpret the motif of women in different representations, whose symbolism is a reflection of these different states. Motivated by the negative components of my own private life such as sadness, fear, loss of loved ones, I decided to deal with the topic of women's psychological states as something that was imposed on me, and is close and intimate to me, giving it a component of universal, related feelings of recognizing other women in artistic motifs. In every "staging" of my graphic sheets, the female character gets involved and moves through the imaginary space and is the freest in her movement at the very beginning, while with each subsequent scene she assumes a more closed, limited, enigmatic position. In the last depiction, the figure of the woman is completely curled up in the fetal position, and its symbolism is hidden in the desire to hide and disappear in the safety of the imagined womb, in which she hibernates with complete ease, and whose well-being hints at a possible transformation. I made the graphic sheets in the techniques of etching and *reservage* using the strategy of the scenario and the visual narrative of "retreating to refuge" in the representation of the female body.

The basic message of my graphic sheets is the presentation of my own intimacy, with which I want to encourage the audience to become aware of their lack and loss, the result of which observation opens the questioning but also action as a key product of progress and overcoming personal obstacles.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	I
SUMMARY	II
1.UVOD	6
2.GRAFIČKE TEHNIKE DUBOKOG TISKA.....	7
2.1.Bakropis.....	7
2.2.Akvatinta i reservege	8
2.3.Kombinirana tehnika	11
3.IDEJNO POLAZIŠTE ZA STVARANJE GRAFIČKIH LISTOVA	12
3.1.UPLIV ŽALOVANJA U LIKOVNOM IZRAZU	15
4.CRTEŽI PSIHOLOŠKIH STANJA ŽENE.....	17
5.SRODNE UMJETNIČKE PRAKSE PSIHOLOŠKIH STANJA ŽENA U SUVREMENOJ LIKOVNOJ UMJETNOSTI	21
5.1.CVIJETA JOB	21
5.2.KIKI SMITH	22
5.3.KÄTHE KOLLWITZ.....	23
5.4.JANICE GUY.....	25
6.IZVEDBA PRAKTIČNOG DIJELA RADA – GRAFIČKI LISTOVI	27
6.1.POSTUPAK I IZRADA GRAFIČKIH LISTOVA	28
6.2.GRAFIČKI LISTOVI.....	30
6.2.1.„Utočište 1 i 2“.....	30
6.2.2.„Zagrljaj“	34
6.2.3.„Nepovredivo mjesto“	37
7.ZAKLJUČAK	39
8.LITERATURA.....	40
Knjige:	40
Web izvori:	40
9.POPIS ILUSTRACIJA.....	42

1.UVOD

U diplomskom radu pod nazivom „Interpretacija psiholoških stanja žene u grafici dubokog tiska kroz tehnike dubokog tiska i medij crteža“ preispitujem svoje emocionalno stanje koje je zbog obiteljskog gubitka ostavilo veliki trag na mom osobnom razvoju. Diplomski rad izvela sam kroz kombiniranje grafičkih tehnika, točnije u tehnici bakropisa i *reservagea*.

Prvotni važan segment diplomskog rada jesu crteži izvedeni grafitnom olovkom, laviranim tušem i akvarelom. Crteži su dvojakog vizualnog opažanja, no jednakog značenja. Autoportret provlači se kroz interpretaciju cijele figure omotane organskim plaštom i jakim izražajnim gestikulacijama samoga lica. Ta uvećana lica ujedno su i dnevnik vlastitih emocija. Drugi aspekt su prikazi ženskog tijela u ciljanim pozicijama.

Ovaj diplomski rad nastaje u periodu mog života u kojem se opraštam od majke i učim se kretati svijetom oko sebe bez svojevrsnog kompasa i istinske orijentacije. Kroz grafičke otiske u tehnici bakropisa i prikazujem lik žene u različitim položajima smještene u organski ambijent. Simbolika tih prikaza odražava moje psihološko stanje nastalo osjećajima usamljenosti, straha i želje za bijegom. Te su nabijene emocije potaknute su mojim obiteljskim gubitkom koji svakodnevno proživljavam zajedno sa svojim najbližima. Kroz diplomski rad istražujem i proces žalovanja čiji je konačni produkt ujedno dio likovnog djela - pronalazak utočišta. Što vrijeme dalje odmiče, a želja za bijegom u meni se pojačava, unatoč poteškoćama pronalazim sklonište u imaginarnom prostoru koji stvaram kroz crtež i grafiku. On mi pruža sigurnost koju sam izgubila kada mi je majka bila najpotrebnija.

2.GRAFIČKE TEHNIKE DUBOKOG TISKA

Grafika je u likovnim umjetnostima definirana kao „skupni naziv za sve tehničke postupke umnožavanja crteža odnosno slika pomoću matrice.“¹ Razlikuju se tri glavna grafička postupka, a to su visoki, plošni, propusni ili protisni² i duboki tisak. U ovom sam radu koristila sam tehnike dubokog tiska.

Grafičke tehnike dubokog tiska prema metodama realizacije likovne ideje dijele se na kemijsku, mehaničku i fotokemijsku metodu.³ Prilikom korištenja kemijske metode metalna se površina zaštićuje zaštitnom podlogom koja može biti tvrda, tekuća ili meka. Metalna se površina može radirati ili se na nju može nanositi smolni prah. Djelovanjem kiselina na nezaštićene dijelove površine metalne ploče dobiva se udubljena tiskovna površina. Kiselina koja se koristi naziva se jetka⁴, a kemijske metode nazivamo još i jetkamicama. To su tehnike dubokog tiska čija se izražajna sredstva točka, linija i ploha dobivaju jetkanjem. U jetkanice ubrajamo bakropis, akvatintu, sumporni cvijet, tehniku laviranja jetkom, *reservage*, pastelnu maniru, tehniku mekanog voska te punktirnu maniru.⁵ Kod mehaničke metode umjetnik svoju likovnu ideju prenosi direktno na metalnu ploču, a za to koristi gravirni alat i instrumente. Ta se metoda koristi pri „suhim“ grafičkim tehnikama, odnosno gravurama dubokog tiska. Važno je napomenuti da se crtež na matricu prenosi zrcalno kako bi smjer crteža na grafičkom otisku ostao isti. Pojam zrcalnog prema hrvatskom jezičnom portalu definira se kao slika koja se dobije simetrijskom operacijom preslikavanja.⁶ Kako bi smjer na crtežu ostao isti potrebno ga je na matricu prenijeti zrcalno. Fotokemijskom su se metodom umjetnici najmanje koristili.⁷

2.1.Bakropis

Bakropis pripada kemijskim metodama dubokog tiska, odnosno jetkamicama. Kada se počeo

¹ Enciklopedija likovnih umjetnosti, Zagreb, 1959.-1966., str. 446.

² Frane Paro, Grafika, marginalije o crno-bijelom, Mladost, Zagreb, 1991., str. 131.

³ Dževad Hozo, Umjetnost multioriginala-kultura grafičkog lista, Mostar, 1988., str. 245.

⁴ Dževad Hozo, Umjetnost multioriginala-kultura grafičkog lista, Mostar, 1988., str. 245.

⁵ Dževad Hozo, Umjetnost multioriginala-kultura grafičkog lista, Mostar, 1988., str. 245.

⁶ <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> (pristupljeno 25. 11. 2023.)

⁷ Dževad Hozo, Umjetnost multioriginala-kultura grafičkog lista, Mostar, 1988., str. 245.

koristiti izvodio se na bakrenoj podlozi, stoga nosi naziv bakropis. Podloga koju sam koristila u diplomskom radu je ploča od titocinka debljine 0,8 mm. Ona je industrijski zamašćena kao kemijska zaštita od atmosferilija. Ploča se zbog toga mora nakon rezanja iz izvorne dimenzije 100 x 200 cm brusiti po izrezanim rubovima te čistiti, fizičkim i kemijskim putem. Koriste se žica i abrazivna sredstva za odmašćivanje. U grafičkoj se tehnici bakropisa obrušena, očišćena i matirana površina metalne ploče prevlači zaštitnom podlogom koja je otporna na djelovanje jetke. Nakon što se površina ploče zaštiti i osuši na njoj se brušenom iglom crtanjem odstranjuje film podloge do vidljivosti metalne površine. Ona je podvrgnuta djelovanju jetke koja izjeda tragove nanese iglom te ih produbljuje. Produbljenje ovisi o jačini jetke i dužini jetkanja.⁸ Umjetnici su rado koristili bakropis kako bi umnožili svoj intimni zapis, crtež ili složeniju likovnu kompoziciju. U prošlim se stoljećima grafika koristila kao medij za predloške, tako je npr. Albrecht Dürer bakropisom izrađivao predloške za slike. U suvremenom kontekstu umjetnosti bakropis se i dalje nalazi među izrazito cijenjenim tehnikama zbog svoje moći trajnog zapisa crteža u radiranju, a putem većih edicija (do 50 multioriginala) te individualnog načina izražavanja i mogućnosti spontanog izražavanja likovnog rukopisa. Upravo je to ono što umjetniku dozvoljava da neposredno a putem procesa ostvari i trajno pohrani svoju likovnu misao.⁹ Zbog procesa jetkanja ugravirane linije na bakropisu ostaju zauvijek izjetkane i neće se zapuniti, dok npr. kod tehnike suhe igle (mehaničkog ureza) to nije slučaj. Upravo zbog toga je bakropis trajan te se može otiskivati u više edicija, odnosno serija otisaka. Riječ edicija (lat. editio) ili izdanje može se odnositi na način ili oblik objavljivanja književnog djela. U grafici se ona odnosi na ukupan broj svih primjeraka otisnutih od iste matrice čije se množavanje može izvršiti odjednom ili u više navrata.¹⁰

2.2. Akvatinta i reservage

Reservage koji se naziva i akvatinta sa šećerom je grafička tehnika pokrivanja te se još naziva tehnika oduzimanja.¹¹ Prije opisivanja tehnike *reservagea* koju sam koristila u diplomskom radu važno je objasniti i tehniku akvatinte. Kako navodi Frane Paro u knjizi „Grafika, marginalije o crno-bijelom“ “riječ je o postupku kojim se dobivaju željeni polutonovi u matrici. Površina

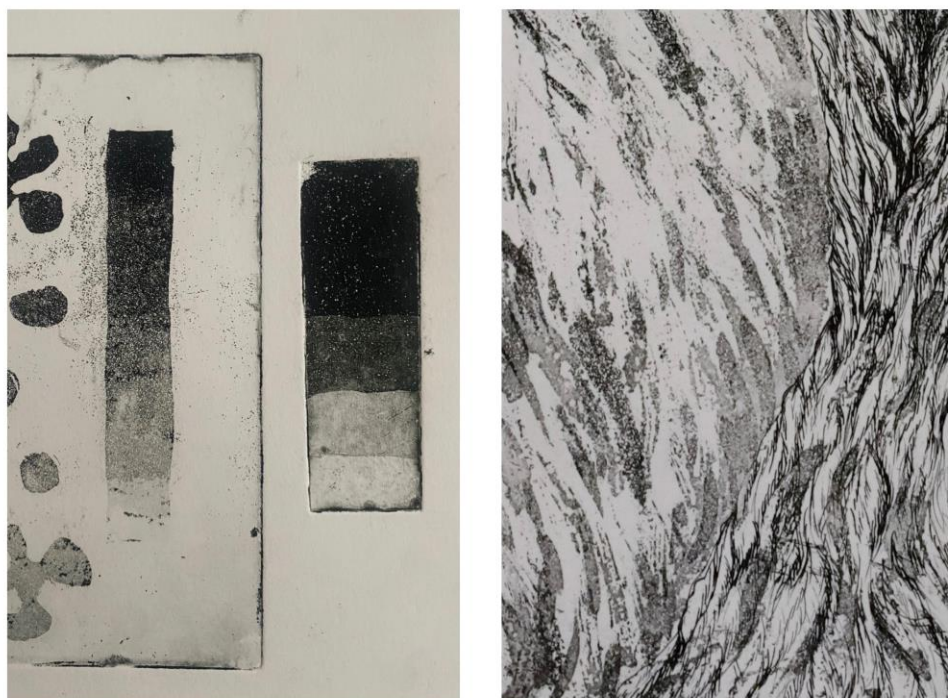
⁸ Dževad Hozo, Umjetnost multioriginala-kultura grafičkog lista, Mostar, 1988., str. 245.

⁹ Dževad Hozo, Umjetnost multioriginala-kultura grafičkog lista, Mostar, 1988., str. 246.

¹⁰ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=28276> (pristupljeno 23. 11. 2023.)

¹¹ Dževad Hozo, Umjetnost multioriginala-kultura grafičkog lista, Mostar, 1988., str. 245.

polirane ploče pospe se vrlo finim prahom kalofonija. Zatim se zagrije do tališta praha upotrijebljene smole, koji u obliku sićušnih kapljica čvrsto prione za svoju podlogu. Time se postiglo ujednačeno rastriranje površine materijalom otpornim na djelovanje kiseline.”¹² Lakom je važno zaštititi površine koje na konačnom otisku moraju ostati bijele. Nakon svakog sljedećeg jetkanja tonovi se zaštićuju od najsvjetlijeg tona prema najtamnijem. “Postupak se ponavlja toliko puta koliko sivih tonova želimo imati (ili koliko nam to dopušta finoća ili grubost rastera zataljenog praha kalofonija).”¹³ objašnjava grafičar Frane Paro. Kada područja između zrnaca kalofonija postanu toliko produbljena i proširena da prijete “urušavanje zrna” vrijeme je za prekid procesa jetkanja.¹⁴



Slika 1. Lijevo: Skala tonova autorice Melinde Kostelac za grafički list „Rat u Opatiji“, edicija 50, Grafička mapa odabranih autora 5. Hrvatskog trijenala grafike, 2010. u izdanju Kabineta grafike HAZU/Slika 2.Desno: Kadar iz grafičkog lista „Zagrljaj“, Petra Arežina, 2022.

U skali lijevo brojimo pet tonova dobivenih dojetkavanjem. Proces jetkanja se zaustavlja prema

¹² Frane Paro, *Grafika, marginalije o crno-bijelom*, Mladost, Zagreb, 1991., str. 111.

¹³ Frane Paro, *Grafika, marginalije o crno-bijelom*, Mladost, Zagreb, 1991., str. 111.

¹⁴ Frane Paro, *Grafika, marginalije o crno-bijelom*, Mladost, Zagreb, 1991., str. 111.

ciljanom vremenskom intervalu. Prema detalju otisnutog grafičkog lista jedne od mojih grafika vidljiva su prva tri najsvjetlija tona iz skale. Najsvjetliji sam ton jetkala dvije minute, zaštitila ga asfaltom te jetkala još pet minuta kako bih dobila gradijent tonova.

Ono po čemu se akvatinta razlikuje od *reservagea* je to da kod akvatinte asfaltnim lakom zaštićujemo područje oko linija crteža, dok kod *reservagea* smjesom i kistom stvaramo crtež na matrici kao kod neke crtaće tehnike. Izražajno sredstvo *reservagea* je linija ili mrlja. Odabir ovisi o sredstvu kojim je oblikovan crtež. On se oblikuje posebno pripremljenom smjesom za crtanje.¹⁵ U praksi se *reservage* izvodi perom ili slikarskom četkicom koja se umače u smjesu za crtanje te se nanosi direktno na prethodno odmašćenu metalnu ploču. Klasični sastav smjese za crtanje koji se koristi u tehnici *reservage* sastoji se od šećera, gumiarabike, *terra siena* i čađe. Jednostavniji recepti za smjesu koji se češće upotrebljavaju zahtijevaju sastojke poput šećera, čađe i gumiarabike.¹⁶ Smjesu koja se koristi lako je moguće otopiti vodom u bazenu gdje se crtaći potezi i površine pojavljuju kao negativ na ostatku zaštićene ploče. Prilikom izrade diplomskog rada koristila sam smjesu koja se sastoji od šećera u prahu i cinkova bjelila pomiješanih s vodom. Posušeni se crtež premazuje tekućom asfaltnom podlogom. Nakon što se podloga osuši, ploča se potapa u vodu. Nakon određenog vremena voda otapa smjesu za crtanje čime se iscrtana mjesta oslobađaju za jetkanje. Otapanje se može ubrzati trljanjem komadićem vate u toploj vodi. Crtež je moguće korigirati nakon otapanja smjese pokrivanjem neželjenih linija tekućim asfaltnim lakom. *Reservage* se jetka uobičajenim postupkom kako bi se boja mogla zadržati u dobivenim udubljenjima.¹⁷ Moguće je izvoditi korekturu tamnine kako bi *reservage* bio u jasnoj korelaciji s crtežom dodatnim jetkanjem za dotamnjivanje ili brušenjem za svjetliji gradijent.

¹⁵ Dževad Hozo, Umjetnost multioriginala-kultura grafičkog lista, Mostar, 1988., str. 352.

¹⁶ Dževad Hozo, Umjetnost multioriginala-kultura grafičkog lista, Mostar, 1988., str. 353.

¹⁷ Dževad Hozo, Umjetnost multioriginala-kultura grafičkog lista, Mostar, 1988., str. 354.

2.3. Kombinirana tehnika

Tijekom izrade diplomskog rada kombinirala sam tehnike dubokog tiska – bakropis i *reservage* unutar formata jedne matrice. Kod kombinirane tehnike kao i korištenjem jedne tehnike dubokog tiska metalnu je ploču odnosno matricu važno izrezati u odgovarajućim dimenzijama, a posebno kad se kombiniraju dvije ili više matrica za konačni otisak. Nakon toga, potrebno je obraditi rubove matrice te ju ispolirati. Ukoliko je tehnika koja će najprije biti izvedena na njoj *reservage*, potrebno ju je odmastiti istrljavanjem deterdžentom za pranje posuđa. Nakon toga se prevlači tankim slojem dječjeg pudera kako bi se spriječilo da se na djelovima na kojima je zaostala masnoća smjesa *reservagea* počne skupljati. Skupljanje smjese rezultiralo bi nejasnim rubovima traga koji se nanosi na matricu. Crtež se na podlogu prenosi slobodnim potezima. Kombiniranom tehnikom bakropisa i *reservagea* rad na matrici započinje nanošenjem bakropisa nakon kojeg nanosimo *reservage* od najsvjetlijeg prema najtamnijem tonu. Zapčinje se s izradom bakropisa. Najprije je matricu potrebno premazati asfaltnim lakom, a kad se on posuši, iglom se iscrtava bakropis i uranja se u jetku. Bakropis je moguće jetkati u više faza. Nakon svake faze jetkanja probnim se otiskivanjem utvrđuje dobiveni produkt na kojem je moguće vršiti korekture. Nakon korekture potrebno je otisnuti probni otisak te se, ako je zadovoljavajuć prelazi na izradu *reservagea*. Tonovi koji se izvode u *reservageu* dijele se na više tonskih vrijednosti. Ako prilikom jetkanja oni postanu pretamni, svjetlinu je moguće postići nakon jetkanja brušenjem matrice pomoću brusnog papira. Prilikom obrade vlastitih matrica koristila sam vodobrusni papir granulacija 800, 1000 i 1200. Brušenje i oblikovanje pojedinog tona važno je završiti prije prelaska na idući ton. Nakon što su izjetkani svi tonovi *reservagea* potrebno je otisnuti probni otisak. Nakon završetka svih jetkanja otiskuje se završni probni otisak. Tek kada je on zadovoljavajuć otiskuju se završni otisci.

3.IDEJNO POLAZIŠTE ZA STVARANJE GRAFIČKIH LISTOVA

Ideju za svoje stvaralaštvo pronalazim u svom osobnom životu. Svojim radovima ilustriram vlastite emocije, međuljudske odnose, pojedinosti koje zapažam u vlastitoj svakodnevnici, a koje imaju utjecaj na moju svijest. Ideja za rad nameće se sama kao odgovor na životnu situaciju u kojoj se nalazim. Kroz crtež i grafiku bavim se prikazom i razrješenjem vlastitih emocija te gradim imaginarne likove i prostore.



Slika 3. Detalj iz grafičkog lista „Zagrljaj“, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.

Pri samom istraživanju proučavam vlastita psihološka stanja i koristim riječ utočište, sklonište odnosno azil (*grč. ἄσυλον: nepovredivo mjesto*), dok s druge strane provociram prostor katarze. Kroz promišljanje o povezanosti s majkom i žalovanju za gubitkom povezanosti proživljavam svojevrsnu katarzu. Katarza (*grč. κάθαρσις*) je pojam koji označava pročišćenje, odnosno oslobođenje. Za Hipokrata je pojam označavao tjelesno očišćenje, dok je Platon smatrao da se odnosi ne samo na tjelesno, već i na duševno očišćenje. Za njega katarza označava oslobođenje

duše od tjelesnih sklonosti i strasti putem razvijenog duhovnog života. U književnosti, J. W. Goethe tumačio je katarzu kao ispaštanje i pomirenje likova sa sobom samima.¹⁸ Aristotel je kao prvi teoretičar tragedije izložio uže, specifično estetsko značenje pojma katarza. U jednom od svojih najpoznatijih djela pod nazivom „O pjesničkom umijeću“ kao prvi teoretičar tragedije Aristotel navodi da katarza treba izazvati strah i sažaljenje te na taj način „pročistiti osjećaje gledatelja.¹⁹ Tu ću izjavu potkrijepiti citatome iz djela „O pjesničkom umijeću“ koji glasi: “U modernom proučavanju Poetike jasno su se izdigerencirala četiri gledišta o značenju (tragičke) katarze, prema kojima ona znači:

1. moralno pročišćenje: pretjeranosti osjećaja sažaljenja i straha eliminiraju se i postiže se u njima prava mjera,
2. medicinsko očišćenje: liječe se patološka stanja nagomilanih osjećaja sažaljenja i straha,
3. strukturalno pročišćenje: razvoj radnje pročišćuje tragički čin od njegove moralne okaljivosti i tako omogućuje gledaocima da dožive osjećaje sažaljenja i straha,
4. intelektualno razjašnjenje: pojmovi sažaljenja i straha razjašnjaju se njihovim umjetničkim prikazivanjem u drami.“²⁰

Ono što je za mene katarzično u radu kojim se bavim je upravo pomirenje sa samom sobom i vlastitim emocijama. Grafičkim listovima iznosim svoju ispovijest o duševnom pročišćenju. Proces izrade ovog diplomskog rada djelovao je transformativno na moj umjetnički, ali i osobni razvoj.

Riječ utočište odnosno azil se u antičko doba odnosila na hramove i svetišta, u srednjem vijeku na crkve, a označavala je svako sklonište od progona, neprilika i opasnosti. U doslovnom smislu sklonište označava građevinu ili njen dio koji služi kako bi zaštitio i sklonio ljude i materijalna dobra od neprilika poput ratnih razaranja.²¹ Kao što ono štiti od vanjskih utjecaja i neprilika, tako se u mom radu pojavljuje kao simbol sklanjanja od surovosti svijeta u kojem mi je samoj ponekada izazovno i naporno djelovati. Na taj način prostor koji stvaram kroz crtež i grafiku u radu postaje moje *nepovredivo mjesto*. Za takvim mjestom često tragam suprotstavljajući se izazovima svakodnevice koji su ponekad teško premostivi. Sigurno majčinsko utočište koje slijedom okolnosti više ne pronalazim u stvarnosti stvaram i oživljujem u svome radu.

¹⁸ <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=30849> (pristupljeno 23. 11. 2023.)

¹⁹ Aristotel, O pjesničkom umijeću, Zagreb, 2005., str. 14.

²⁰ Aristotel, O pjesničkom umijeću, Zagreb, 2005., str. 15.

²¹ <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=4927> (pristupljeno 23. 11. 2023.)

U imaginarnom, zatvorenom prostoru lik žene, odnosno autoportret zabilježen je kroz formu cijeloga tijela čiji skvrčen položaj asocira na fetus. Upravo taj položaj daje naslutiti osobnu ranjivost i krhkost koja aludira na sigurnu nastanjenost, ali i na kontinuirano traganje.

Riječ fetus²² označava plod u utrobi majke nakon završene embriogeneze odnosno nakon dvanaest tjedana trudnoće. Plod do određene faze razvijanja koja se događa u majčinoj utrobi ne posjeduje sposobnost za izvanmaternični život. Sposobnost preživljavanja postiže nakon približno dvadeset i dva tjedna trudnoće i dostizanja određene tjelesne mase. Kao što maternica plodu pruža sigurno mjesto za rast i razvijanje kako bi nakon određenog tjedna trudnoće ostvario potpunu zrelost za izvanmaternični život²³, tako i ja u svom radu prikazujem sebe u položaju fetusa odnosno novonastalog ploda čije su me životne nedaće ohrabrine i pripremile na životni slijed događaja. Kroz proces rada stvaram vlastitu zaštitu i ilustriram oklop koji me na poslijetku štiti od vanjskih utjecaja.

Prema citatu iz knjige „Žensko tijelo, ženska mudrost“ autorice dr. Christiane Northrup u sljedećem odlomku objasniti ću ukratko nešto više o slušanju vlastitog tijela i njegovoj potrebi koji glasi: „Živjeti u dodiru s unutarnjim vodstvom podrazumijeva dopustiti da nas kroz život vode osjećaji i to osjećaji našeg *cijelog* bića: uma, tijela, emocija i duha.“²⁴ Tom rečenicom vodila sam tijekom izrade, diplomskog rada te sam shvatila značajnost samog procesa pri izgradnji vlastitog identiteta. Slušajući svoja emocionalna stanja i osobne potrebe potaknuta sam istraživanjem vlastitog utočišta koje sam iznenadno izgubila. Shvaćajući koliko je bitno biti prisutan tjeram se u nesigurnu zonu u kojoj ostajem zarobljena, ali ujedno iz koje ponovno izranjam. Moje unutarnje nezadovoljstvo reflektira se na vanjske doticaje. Tu ću misao potkrijepiti sljedećim citatom iz iste knjige: „Svatko od nas mora razviti načine na koje će se uskladiti s potrebama tijela.“²⁵ Stoga ja činim istu stvar na način da kroz umjetnost pokušavam razriješiti vlastite intimne zapreke. No kako bih to uspjela morala sam „iscijeliti svoje tijelo, ponovno ući u njega i iskusiti ga.“²⁶ Podražaji koje sam osjećala u svom tijelu ogledala su mog unutarnjeg stanja, no samim time što osjećam te podražaje vršim iscijeljenje „koje se događa u

²² <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=48774> (pristupljeno 23. 11. 2023.)

²³ <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=48774> (pristupljeno 23. 11. 2023.)

²⁴ Dr. Christiane Northrup, *Žensko tijelo, ženska mudrost*, 1994., 1998., str. 47.

²⁵ Dr. Christiane Northrup, *Žensko tijelo, ženska mudrost*, 1994., 1998., str. 47.

²⁶ Dr. Christiane Northrup, *Žensko tijelo, ženska mudrost*, 1994., 1998., str. 48.

tijelu jednako kao i umu.“²⁷ Tuga koju sam osjećala u obiteljskom odnosu neizmjereno me potresla te mi je tada bilo nestvarno i nemoguće prihvatiti sudbinu koja me zadesila no znajući da moja svakodnevnica i dalje traje bivam suočena sa stvarnošću, odnosno s osobama koje znatno računaju na mene. Tom sam se spoznajom okrenula prema emocionalnom čišćenju o kojem više govori dr. Christiane Northrup: „Iscjeljenje u sadašnjosti može se dogoditi samo ako si dopustimo da osjetimo, izrazimo i otpustimo emocije iz prošlosti koje smo potiskivali ili pokušali zaboraviti.“²⁸ Moja ustrajnost prema prevladavanju te boli suočila me s još većom boli koju sam „pohranjivala i koja mi je oduzimala energiju“.²⁹ Autorica knjige „Žensko tijelo, ženska mudrost“ objašnjava kako suočavanjem s boli završava bol, što sam i ja zaključila, ali i shvatila kroz svoj primjer. Prihvatila sam bol i nepravdu kako bih ju nadišla. Ovaj odlomak završit ću s posljednjim citatom dr. Northrup u kojim sam se riječima pronašla i čije su me rečenice potaknule na iscjeljujući proces glasi: „Svrha je kretati se prema onome što nas ispunjava, daje osobni rast i slobodu. Rađamo se sa znanjem o tome koje se aktivnosti, stvari, misli i osjećaji povezuju s tim kvalitetama. Moramo naučiti vjerovati samima sebi i znati da se možemo prirodno pokrenuti prema onome što je iscjeljujuće i ispunjujuće.“ Prema autoričnim riječima premostiti emocionalne prepreke znači kretati se prema njima i rastvarajući svoje unutarnje utočište kako bih potaknula ponovni osobni rast.

3.1.UPLIV ŽALOVANJA U LIKOVNOM IZRAZU

Veliki utjecaj na moj likovni izraz imala je smrt u obitelji nakon koje je slijedio proces žalovanja. Žalovanje je proces koji prirodno dolazi nakon svakog gubitka. Često je dugotrajan, a manifestira se na svim razinama bića – tjelesnoj, emocionalnoj, mentalnoj i duhovnoj.³⁰ Svaka osoba proživljava individualnu reakciju na gubitak. Različiti faktori koji utječu na izražavanje boli i osjećaja tuge mogu biti osobnost, okolnosti u kojima se dogodila smrt voljene osobe, ali i različiti pogledi na svijet. Osobe koje prolaze kroz proces žalovanja često ne znaju što očekivati, pogotovo u prvih nekoliko mjeseci nakon gubitka. Često se brinu je li to što proživljavaju uobičajeno i osjećaju se kao da gube razum. To su neke od pojava s kojima sam se mogla poistovjetiti proživljavajući gubitak svoje majke. Osjećaj boli i patnje je neugodan i većina bi

²⁷ Dr. Christiane Northrup, *Žensko tijelo, ženska mudrost*, 1994., 1998., str 48.

²⁸ Dr. Christiane Northrup, *Žensko tijelo, ženska mudrost*, 1994., 1998., str 50.

²⁹ Dr. Christiane Northrup, *Žensko tijelo, ženska mudrost*, 1994., 1998., str 51.

³⁰ <https://repositorij.mef.unizg.hr/islandora/object/mef%3A3674/datastream/PDF/view> (pristupljeno 23. 11. 2023)

voljela da ih uopće ne mora proživljavati, ali upravo je taj proces ono što nam omogućuje da prebrodimo gubitak. Važno je prihvatiti negativne emocije i nastojati ih prebroditi. Stadiji žalovanja prema dr. Elisabeth Kubler Ross su šok odnosno poricanje, ljutnja, pregovaranje, depresija i prihvaćanje.³¹ Izražavanje najdubljih emocija kroz crtež i grafiku pomaže mi približiti se stadiju prihvaćanja. Proces žalovanja ima i moguće pozitivne učinke kao što je poticanje psihološkog i duhovnog rasta i razvoja. Omogućava dublje poznavanje sebe i potiče svijest o važnosti življenja „sada i ovdje“. Budi u pojedincu više suosjećanja s drugima.³² Glavni cilj žalovanja je prihvaćanje nove stvarnosti bez voljene osobe uz njeno zadržavanje u vlastitom unutarnjem svijetu. Pojedinci komuniciraju vlastiti unutarnji svijet s okolinom na različite načine. Moj način komunikacije tog svijeta, u kojem zadržavam voljenu osobu je kroz likovno stvaralaštvo.

³¹ <https://www.psycom.net/stages-of-grief> (pristupljeno 23. 11. 2023.)

³² <https://repozitorij.mef.unizg.hr/islandora/object/mef%3A3674/datastream/PDF/view> (pristupljeno 23. 11. 2023.)

4. CRTEŽI PSIHOLOŠKIH STANJA ŽENE

Crtež je grafički prikaz oblika na dvodimenzionalnoj ili trodimenzionalnoj površini. Crtaće tehnike dijele se na suhe tehnike: olovku, srebrenku, grafit, ugljen, pastel i kredu i mokre tehnike: tuš, tintu, sepiju. Tekuće se tehnike izvode gušćjim ili metalnim perom, trskom i kistom. Osim na papiru, crteži se mogu izvoditi i na drugim organskim ili sintetičkim podlogama, primjerice na pergamentu. Crteži koji su specifični za mjesto mogu se izvesti izravno na zidu, podu ili nekoj drugoj površini.³³ Utoliko svaki crtež u određenoj tehnici i podlozi stvara dodatnu vibraciju i otvara dodatnu dimenziju doživljaja. U slučaju kad predstavlja izvorište i predložak za grafiku, grafički list treba steći one kvalitete koje se manifestiraju na izvornom predlošku crtežu, a koji se postižu putem grafičke tehnologije.

Linearni crtež perom je precizan i jasan, a ostvaruje se čistom linijom. dok se crtačkom modelacijom postiže se iluzija volumena nekog objekta. Crtačka se modelacija postiže šrafitiranjem kod suhih tehnika, a stupnjevanjem tonova razrijeđenog tuša kod mokrih. Na taj način, tehnikom laviranog tuša nastaje lavirani crtež.³⁴ Danas umjetnici koriste i moderne crtaće tehnike kao što su primjerice rapidograf i *pen brush* zbog njihove pristupačnosti i jednostavnosti. Ipak, ekspresivnu spontanost poteza koja se postiže tušem i perom nije moguće zamijeniti potezom rapidografa. Pero je to koje ostavlja jedinstven i neponovljiv trag. Prema citatu iz knjige „Pristup likovnom djelu“ autora Matka Peića pero „ima tvrd oštar šiljak. Njim ćete moći potegnuti kao vlas tanku crtu. Ono može, ako ga pritisnete, meko raširiti svoj tvrdi šiljak i povući meku debelu crtu. Da, i kist bi to mogao, ali pazite što kažemo: ne bi mogao tako napetom gradacijom raširiti svoj premeki vršak. A to gradirano širenje tvrdog šiljka ptičjeg pera iz britke, čvršte tanke crte u maglenu meku široku mrlju poseban je užitek jednom dobru crtaču.“³⁵

Crteži se mogu izvoditi kao samostalna likovna djela ili kao studije za djela izvedena u drugim medijima.³⁶ Osnova svih likovnih tehnika, pa tako i grafike je umjetnički crtež. U ovom diplomskom radu koristim crtež kao zasebni medij, ali i kao predložak za izradu matrice u

³³ <https://www.moma.org/collection/terms/drawing> (pristupljeno 25. 11. 2023.)

³⁴ <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=12874> (pristupljeno 23. 11. 2023.)

³⁵ Matko Peić, *Pristup likovnom djelu*, Zagreb, 1981., str. 30. i 32.

³⁶ <https://www.moma.org/collection/terms/drawing> (pristupljeno 25. 11. 2023.)

tehnicu dubokog tiska. U tom slučaju možemo otvoriti temu o dva originala, izvornom crtežu te multioriginalima grafičke edicije.

Ovaj segment diplomskog rada nastao je kao svojevrsno vođenje vizualnog dnevnika kroz simbol autoportreta. Sastoji se od osam crteža izrađenih u kombiniranoj tehnici rapidografa i laviranog tuša te jednog crteža izvedenog crvenom bojom u tehnici akvarela. Dimenzije svakog crteža su 12 x 8 cm. Na ovim crtežima komuniciram emociju kroz prikaz vlastitog lica. Segmente lica prenaplašujem i time tu emociju odvodim u krajnost. Kadar koji biram je krupan i gotovo neugodan. Prostor oko očiju naglašen je grubim potezima rapidografom. Prenaplašene oči predstavljaju prenaplašenu emociju koja je utjecala na nastanak samih crteža. Ovim radom istražujem vlastiti lik te kako on izgleda dok prolazi kroz različita negativna psihička stanja. Oči i obrve su glavni nosioc stanja koje interpretiram kroz crtež. Ljuttnja, razočarenje, strah, želja za odustajanjem, umor, ravnodušnost, tuga i strah redom su prikazani slijeva nadesno u crno-bijeloj tehnici rapidografom i laviranim tušem. Zadnji crtež u seriji, jedini je izveden akvarelom u tonovima crvene boje, a on simbolizira probuđenu želju za otporom. Iako je umoran, želi nastaviti dalje. Kao što u grafici ruke otisnute crvenom bojom imaju pozitivnu konotaciju, tako je ima i crvena boja u ovom radu. Ona se provlači kroz čitav diplomski rad kao simbol posezanja onim pozitivnim u životu, te je transformacija koju postižem kroz izradu svog rada pozitivne prirode.



Slika 4. Serija crteža „Bez naziva“, 30 x 24 cm, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.

Sljedeća serija radova od tri crteža pod nazivom „Bijeg“ vizualno opisuje figuru unutar imaginarne ovojnice. Zajedno čine triptih u kojem se nadopunjuju te crtež spojeni jedan uz drugi dobivamo osjećaj da se figure okreću u svom prostoru. Kroz seriju radova izvedenih u crtežu tragam za sigurnom prostornom sferom – utočištem. Prikazujem odrasle ženske likove u položaju nerođenog djeteta. Upravo tim položajem dajem naslutiti nesigurnost koju osjećam u tom trenutku. Oko sebe gradim ovojnici načinjenu od tankih stijenki koje postaju moj štit od vanjskog svijeta. U tom izgrađenom imaginarnom prostoru pronalazim svoje sigurno mjesto. Koristim raspon tonova od bijele do crne boje kako bi prostor poprimio privid volumena. Kroz takav crtež stvaram sama svoje utočište u koje smještam vlastiti lik koji u njemu nesmetano postoji i skriva svoju nesigurnost od vanjskog svijeta. Višestruki slojevi gradijenata i lavira koji ga okružuju sprječavaju da mu se išta približi i da bude dodirnut. U potrazi za svojim sigurnim mjestom bivam potaknuta da kroz crtež pronalazim svoje sigurno mjesto, čiji proces postaje meditativan. Postupkom crtanja i izrade grafika istovremeno pronalazim mir i sigurnost.



Slika 5. „Bijeg“, 30 x 42 cm, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.

5.SRODNE UMJETNIČKE PRAKSE PSIHOLOŠKIH STANJA ŽENA U SUVREMENOJ LIKOVNOJ UMJETNOSTI

5.1.CVIJETA JOB

Proučavajući razne umjetnice u crtačkom mediju pozvala bih se na djela Cvijete Job. Slikarica i ilustratorica minijatura Cvijeta Job rođena 6. kolovoza 1924., a umrla je 18. lipnja 2013. godine. Bavila se slikanjem minijatura koje su je nadahnjivale, a posebice onima srednjovjekovne rane renesanse. Najveći ilustratorski opus Cvijete Job bile su pripovijetke Ivane Brlić Mažuranić. U svojim minijaturama često koristi elemente nadrealizma.³⁷ Hrvatskoj je javnosti najpoznatija po ilustracijama dječjih knjiga kao što su Puškinove i Andersenove bajke, slikovnice prema pričama Ivane Brlić-Mažuranić, poznatu bajku Petra P. Jeršova „Konjić Grbonjić“, „Lovačke zapise“ Ivana Sergejeviča Turgenjeva i djela Petra Šegedina.³⁸



Slika 6. Ilustracija za priču "Jagor" Ivane Brlić Mažuranić, 1970.

³⁷ <https://www.centarkulture.com/cvijeta-job-ilustratorica-minijatura-i-slikarica/> (pristupljeno 27. 11. 2023.)

³⁸ <https://www.nacional.hr/cvijeta-job-minijaturistica-i-ponosna-skojevka-koja-se-u-slikama-stalno-vracala-nob-u/> (pristupljeno 27. 11. 2023.)

Za uzore u širem smislu likovnih umjetnosti navodim primjere umjetnica:

5.2.KIKI SMITH

Umjetnica Kiki Smith rođena je 18. siječnja 1954. godine u Njemačkoj. U svojim radovima istražuje životne misterije kao što su duhovnost i smrt, a motiv koji se često pojavljuje u njenim skulpturama, grafikama i crtežima je ljudsko, posebice žensko tijelo koje prikazuje kroz razne faze života, ali i smrti.³⁹ Bavi se prikazom djelova ljudskog tijela i žena prikazanih na različite načine; gole, raskomadane, hibridne itd. Sam način izvedbe i mediji koje koristi u svojim radovima vrlo su različiti od onih svojstvenih mojim radovima koji su uglavnom crteži i grafike, no smatram da je ono što ih povezuje sličan izbor motiva. Obje kao motiv najčešće biramo žensko tijelo koje prikazujemo i oblikujemo na neobične načine te koje služi kao narator određene individualne priče.



Slika 7. Kiki Smith, *Untitled*, 1995.

³⁹ <https://www.nytimes.com/2018/11/26/t-magazine/kiki-smith-artist-profile.html> (pristupljeno 23. 11. 2023.)

U svojim radovima prikazuje degenerativnu prirodu tijela te oni izazivaju morbidnu znatiželju o smrti i propadanju. Poveznica i inspiracija koju pronalazim u njenim radovima leži u fascinaciji anatomijom, ženskim tijelom, ali i u prikazivanju unutarnjeg svijeta i mističnih elemenata kroz prikaz ljudske figure koja je ponekad pasivni objekt mučenja i zlostavljanja, ali može se i regenerirati i doživjeti ponovno rođenje.⁴⁰



Slika 8. Lijevo: Kiki Smith, *Rapture*, 2001./ Slika 9. Desno: Kiki Smith, *Untitled*, 1992.

5.3.KÄTHE KOLLWITZ

Käthe Kollwitz rođena je 8. srpnja 1867. godine, a preminula je 22. travnja 1945. godine u Njemačkoj. Umjetnički se izražavala kroz razne medije uključujući slikarstvo i grafiku, a mene su najviše zanimali njeni bakropisi, litografije i drvorezi. U svijetu umjetnosti u kojem su često dominirali muškarci, ona je razvila estetsku viziju usredotočenu na ženu, specifičnije ženu iz radničke klase. Jedna se tema uvijek ponavljala u njezinome radu, a to su bile neuljepšane i duboko emotivne političke slike koje su brutalno, ali poetično prikazivale muku radničke klase koja je se borila sa siromaštvom, glađu i ratom.⁴¹

⁴⁰ <https://www.moma.org/artists/5486> (pristupljeno 23. 11. 2023.)

⁴¹ <https://nmwa.org/art/artists/kathe-kollwitz/> (pristupljeno 23. 11. 2023.)



Slika 10. Käthe Kollwitz, Woman with a dead child, 1903.

Poveznicu s njenim pomalo mračnim grafikama pronašla sam ne samo u likovnom izrazu već i priči koja se nalazi iza njenih grafika. One su često bile inspirirane gubitkom članova obitelji s čime sam se mogla direktno poistovjetiti. Konkretno, gubitak njenog sina doveo je do umjetničinog životnog istraživanja teme žalosti.⁴²



Slika 11. Lijevo: Käthe Kollwitz, The Widow I, 1921./Slika 12. Desno: Käthe Kollwitz, The Mothers, 1921./2.

⁴² <https://www.moma.org/artists/3201> (pristupljeno 23. 11. 2023.)

Posebno su mi zanimljive grafike u kojima prikazuje lik žene čije je tijelo u zgrčenom položaju. Takve zatvorene forme ženskog tijela koje daju naslutiti osjećaje straha i nelagode i sama često istražujem u vlastitome radu.

5.4.JANICE GUY

Janice Guy je umjetnica je i galeristica rođena 29. siječnja 1953. godine u Velikoj Britaniji. Bavi se fotografijom te fotografira uglavnom autoportrete. Često odabire samu sebe kao subjekt vlastitog umjetničkog rada. Fotografira vlastiti lik u okolnostima koje sama izabire te na taj način preuzima kontrolu nad vlastitim tijelom. Kroz svoje autoportrete prenosi vlastite osjećaje i misaona stanja te oni nastaju ne samo za promatrača, nego primarno za samu umjetnicu. Njen cilj je prikaz vlastitog mikrosvijeta kroz medij fotografije⁴³, s čime se lako mogu poistovjetiti jer je to često i moj cilj pri izradi umjetničkih radova.



Slika 13. Janice Guy, Untitled, 1976.

⁴³ <https://www.newyorker.com/culture/photo-booth/a-gallerists-feminist-self-portraits-find-a-second-life> (pristupljeno 23. 11. 2023)

Poveznicu između mog rada i rada umjetnice pronalazim u činjenici da obje kroz sebi svojstven medij istražujemo vlastiti lik te kako on izgleda dok prolazi kroz razna psihička stanja.



Slika 14. Janice Guy, Untitled, 1977.

Umjentičini radovi odaju dojam studentskih eksperimenata, zato što oni to i jesu. U jednoj seriji fotografija umjetnica fotografira samu sebe kako glumi niz raspoloženja i daje im nazive Janice koja vrišti, Ne mogu više Janice, Janice u suzama. Kroz svoje fotografije priča osnažujuću priču kao žena koja okreće objektiv prema sebi i svojem golom tijelu i time preuzima kontrolu nad vlastitim likom.⁴⁴

⁴⁴ <https://museemagazine.com/culture/2019/3/1/janice-guys-a-foot-in-the-mouth-of-art> (pristupljeno 23. 11. 2023.)

6. IZVEDBA PRAKTIČNOG DIJELA RADA – GRAFIČKI LISTOVI

Prvi segment diplomskog rada rađen je u grafičkoj tehnici dubokog tiska, bakropisa i *reservagea*. U traganju za sigurnim utočištem koristim simbol autoportreta kako bih pronašla pravilnu izvedbu pri izlasku iz emocionalnih tegoba. Prvi segment rada nosi četiri grafička otiska različitih dimenzija otisnuta u margo. Dva rada pravokutnog su oblika te su dimeznije 50 x 70 cm. Glavni centar jesu figure manje forme naizgled izgubljene unutar većeg slojevitog organskog prostora. Sljedeća dva otiska izduženog su formata i dimenzija 70 x 25 i 30 x 100 cm. Na tim otiscima glavni aspekt rada jesu ruke, odnosno ispruženi dlanovi.

Drugi segment rada jesu crteži čija prva serija nosi tri crteža čiji je glavni motiv figura u fetus položaju, dok druga serija crteža nosi devet crteža uvećanih kadrova lica.

6.1.POSTUPAK I IZRADA GRAFIČKIH LISTOVA

U izradi diplomskog rada koristim grafičku tehniku bakropis i *reservage*. Nizanjem bakropisnih linija ostvarujem napetost i mekoću samih figura i organskog prostora. Završne matrice na kojima sam zadovoljno dočarala raspon linija jetkala sam po desetak minuta. Tehniku *reservagea* koristila sam upravo kako bih što vjernije dočarala poteze rađene laviranim tušem u crtežu. *Reservage* mi je pružao tu spontanost te sam tako uz bakropisne linije nadopunila i pojačala raspon debljih linija koje su mi u konačnosti produbile vizualni ali i idejni element diplomskog rada.



Slika 15. Postupak nanošenja smjese za *reservage*

Objasnit ću postupak izrade grafike u dubokom tisku na primjeru prikaza figure s ponavljajućim dlanovima. Prvi korak u izradi matrice za bakropis bio je iglom odrezati metalnu ploču dimenzija 70 x 25 cm. Toj sam ploči kasnije obrađivala rubove, pobrusila ju te ispolirala. Tako pripremljenu

matricu premazala sam asfaltnim lakom. Kada se lak osušio, na matrici sam prvo naznačila obrisne linije koristeći fotokopiju ranije opisanog crteža. Krenula sam iglom crtati i skidati asfaltni lak. Crtež sam gradila linijama različitih gustoća, jačina i intenziteta. Obrisne linije su bile snažnije i sigurnije dok sam detalje gradila gustim tankim linijama. Matricu sam tada stavila jetkati prvi puta deset minuta. Nakon toga sam dijelove crteža za koje sam htjela da ostanu nekoliko tonova svjetliji zaštitila asfaltnim lakom i matricu jetkala još pet minuta. Nakon toga sam izradila prvi probni otisak. Bila sam zadovoljna rezultatima bakropisa, a sljedeći korak bio je tehnikom rezervagea obogatiti one dijelove koje sam na crtežu postigla laviranim tušem. Na matricu sam nakon toga stavila kolofonij, a pri tom procesu bilo je važno da je zrno kolofonija dovoljno sitno i ravnomjerno raspoređeno po cijeloj matrici. Potom sam matricu držajući je u rukama iznad užarene peći rotirala kako bi se kolofonij ravnomjerno otopio. Kada sam završila s tim procesom, a matrica se do kraja ohladila jetkala sam ju ponovno deset minuta. Očistila sam ju te ponovno otisnula. Na probnom otisku sam primjetila da su linije izvedene rezervageom tamnije nego što bi trebale biti te sam te dijelove na matrici lagano prebrusila vodobrusni papirom granulacija 800, 1000 i 1200 kako bih ih posvijetlila. Matricu sam očistila te otisnula ponovno. U konačnici sam matricu otisnula na fabriano papiru u crnoj i crvenoj boji. Likovni rezultat i cjelina koja je dobivena u samom radu je kombinacija napetih linija bakropisa koji u kombinaciji s mekim tonovima rezervagea obogaćuju doživljaj prostornosti i mekoće prikazanih figura.

6.2.GRAFIČKI LISTOVI

6.2.1.,,Utočište 1 i 2“

U ovom odlomku pojasnit ću način rada pravokutnih grafičkih otisaka pod nazivima „Utočište 1 i 2“. Crteži iz *sketchbooka* poslužili su mi kao inspiracija za izradu pravokutnih dviju grafika. Oba su crteža nastala spontano bilježenjem toka misli u *sketchbooku*. *Sketchbook* se definira kao blok s praznim stranicama za skiciranje. Umjetnici ga često koriste za crtanje ili slikanje kao dio svog kreativnog procesa. Neki ga koriste za skiciranje nacрта za buduća umjetnička djela.⁴⁵ Na taj sam ih način i ja koristila. Pri izradi crteža koristila sam lavirani tuš i rapidograf, kojima sam nizala tanke linije kako bih sagradila snop nastao od crnih poteza kistom. Kroz autoportret pozicioniram lik unutar zamišljenog prostora gdje gradim svoje sigurno utočište. Prvu sam matricu obradila izričito samo u bakropisu, dok sam na drugoj nadodala tanke slojeve *reservagea* kako bih zagustila prostornu vrijednost. Linije bakropisa od kojih je satkana šupljina u kojoj se figura nalazi bile su fine i tanke, dok je vanjski prostor načinjen od tamnijih, debljih linija jačeg intenziteta. Obrisnu liniju figure gradila sam debljim linijama, a tanjim isprekidanim sam na nju dodavala detalje. Kosa je satkana od gustih tankih linija koje su u kontrastu sa samom figurom, radi ekspresivnog nizanja, odnosno graviranja.



Slika 16. Skica iz sketchbooka, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.

⁴⁵<https://en.wikipedia.org/wiki/Sketchbook#:~:text=A%20sketchbook%20is%20a%20book,blueprint%20for%20future%20art%20pieces> (pristupljeno 25. 11. 2023.)



Slika 17. Skica iz sketchbooka, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.

Prvi autoportret na pravokutnom otisku okrenut je leđima te je smješten u samom centru, a u samoj dužini obavijen je tankim linijama. Figura prekriva svoje lice rukama istežući se kao da se budi iz sna te se stapa s prostorom. Stijenke tog prostora naznačavam ekspresivnim linijama čiji potezi naglašavaju njihovu dinamičnost. Raspon tonova u grafičkoj tehnici stvaram kroz gustu slojevitost linija i njihovu samostalnost. Figura na drugome radu prikazana je u zgrčenom položaju, te joj je lice okrenuto prema tlu i prekriveno kosom. Smještena je u šupljini koju štiti ambijent izgrađen od gustih, tamnih stijenki, već spomenutog organskog prostora. Ta se šupljina sužava prema izlazu iz formata te kroz nju gradim kratkim, ostrim linijama tijekom kojih daje tek naznaku da se do nje može doprijeti izvana. Organski elementni prostora se zgušnjavaju oko šupljine u kojoj je smještena figura te joj time daju na osjećaju zaštite.



Slika 18. Završni otisak, „Utočište 1“, 50 x 70 cm, bakropis, Petra Arežina, 2023.



Slika 19. Završni otisak, „Utočište 2“, 50 x 70 cm, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.



Slika 20. Detalj iz grafičkog lista „Utočište 2“, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.



Slika 21. Lijevo: Detalj iz grafičkog lista „Utočište 2“, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023./Slika 22. Desno: Detalj iz grafičkog lista „Utočište 2“, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.

6.2.2.,,Zagrljaj“

U ovom odlomku pojasnit ću grafički otisak izdužene forme pod nazivom „Zagrljaj“. Kroz meni oslobađajući način rada dočaravam dvojadi značaj ispruženih dlanova čija pozicija podsjeća na stalne pokrete, odnosno neprestano micanje dlanova, prstiju. Takvo zapažanje uočavamo na jednoj od prvih izduženih grafičkih otisaka gdje one same izlaze iz kralježnice jedne od osoba. U njegovom donjem dijelu prikazala sam ljudsku figuru okrenutu leđima. Ona je statična i djeluje pomalo snuždeno. Na njenim sam leđima posebno naglasila rebra i kralješke te radi toga djeluje krhko. Formu njene pognute glave i vrata pomno sam gradila, nizući ruke koje izrastaju na početku iz ljudske kralježnice, a pri samom vrhu rastu jedna iz druge. Figura je obgrljena vlastitim rukama čija je forma također izgrađena od mnoštva tankih linija koje podsjećaju na porezotine. Na taj sam način prikazala kako sama sebe grlim i tješim. Tijelo figure raste iz organske mase koja ga prizemljuje i veže za tlo. Ta je masa građena od tankih stijenki koje su nastale nizanjem tankih, zaobljenih linija na koje sam nadograđivala deblje linije laviranim tušem. U gornjem djelu crteža prikazala sam mnoštvo ruku koje „izbijaju“ iz figure. Dok ona snuždeno i slabašno gleda prema tlu okrenuta leđima i pokušava sama sebi dati potporu, ruke su usmerene prema gore kao da žele izaći iz formata. Dok je ona statična, ruke su dinamične. One simboliziraju želju za dohvaćanjem pozitivnog. Ponavljanje prikaza dlanova u pokretu asocira na izlazak iz negativne sfere, dok negativan aspekt leži upravo u neuspjelom pokušaju ulaska u pozitivan prostor. Dinamičan prostor usmjerenog toka je u kontrastu sa samom figurom koja je načinjena od mnoštva detalja i jasnih tamnih linija. Nasuprot nje, on djeluje umirujuće, a potezi na pozadini i ruke u prvom planu vizualno podsjećaju na fluidan tok u suprotnom smjeru pokušavajući se probiti do izlaza.



Slika 23. Završni otisak u crvenoj boji, „Zagrljaj“, 70 x 25 cm, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.



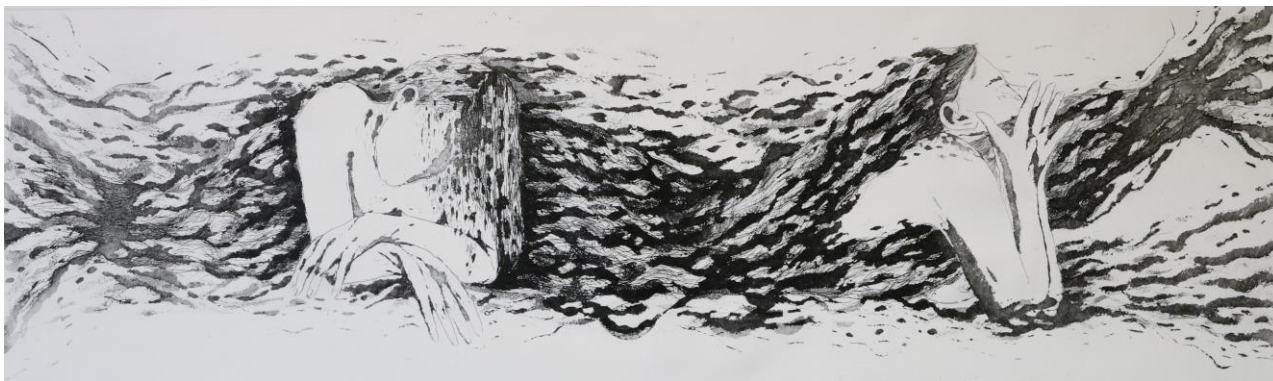
Slika 24. Detalj iz grafičkog lista „Zagrljaj“, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.



Slika 25. Detalj iz grafičkog lista „Zagrljaj“, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.

6.2.3. „Nepovredivo mjesto“

Na sljedećem, ujedno i posljednjem grafičkom otisku izdužene forme pod nazivom „Nepovredivo mjesto“ tematiziram put ka potpunom otpuštanju i oslobađanju od negativnog čije naznake početka potječu iz prethodne prve grafike duguljastog oblika i formata. U tom radu prikazujem dva ženska lika koja se probijaju kroz gustu valovitu kosu čiji tok podjeća na valove. Prva je figura postavljena frontalno čija je glava blago pognuta prema središtu matrice. Ruke su joj položene jedna preko druge te time stvaraju osjećaj stagniranja. Dok su na prethodnome radu ruke dinamične te simboliziraju posezanje prema izlazu, one su ovdje statične te njima pokriva svoje nago tijelo. Njihova je jedina svrha da „pridržavaju“ figuru koja se blago oslonila na stijenke, odnosno na vodoravan protok kose. Njeno je lice prekriveno linijama različite debljine koje padaju usporedno s kosom koja je također izgrađena od tankih linija koje se zgušnjavaju kako ona pada niz njeno rame i nadlakticu. Ona komunicira moju potrebu za odmorom koja gotovo da graniči sa željom za odustajanjem od životnih izazova. Druga figura na posljednjem izduženom otisku prikazujem u profilu, čija suprotnost leži u vidljivoj dinamici. Pokret njenog tijela daje naslutiti pokušaj kretnje prema izlazu iz formata papira. Njena simbolika leži u odlučenom nahođenju prema oslobađanju od negativnog, čije značajke istražujem kroz ovaj diplomski rad. Njena kosa je ono što zapravo veže dvije figure, a proteže se duž cijelog crteža. Ona poprima organsku formu nalik na morske valove, a građena je gustim linijama. Fluidan prostor izgrađen kosom prekriva dva ženska lika a zajedno simboliziraju uzburkanu stvarnost u kojoj ponekad plivam, a iz koje poželim isplivati. Želja za oslobođenjem tjera me da nastavim graditi prema pozitivnome, dok s druge strane poznati osjećaj stagnacije me ukopava na mjestu i spriječava moje razvijanje u pozitivnim smjerovima.



Slika 26. Završni otisak, „Nepovredivo mjesto“, 30 x 100 cm, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.



Slika 27. Detalj iz grafičkog lista „Nepovredivo mjesto“, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.



Slika 28. Detalj iz grafičkog lista „Nepovredivo mjesto“, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.

7.ZAKLJUČAK

Diplomskim radom preispitala sam vlastita emocionalna stanja kroz grafiku dubokog tiska i medij crteža. Vodila sam dnevnik vlastitih emocija kroz autoportret. Na taj sam ih način bolje razumjela, dok sam negativne emocije i stanja počela razrješavati. Kroz crtež ženskih ljudskih figura artikulacijom njihovih poza prenosila sam ciljanu vizualnu poruku. Sigurnost koja mi je u tom trenutku bila potrebna, a izgubila sam je u stvarnosti, pronašla sam u imaginarnom prostoru koji sam stvorila kroz crtež i grafiku. Taj prostor postao je moj „narativni oklop“ i u njemu sam pronašla udobnost i zaštitu od surovosti svijeta. Potreba za bijegom koju ilustriram kroz svoj diplomski rad rezultirala je pronalaskom utočišta koje sam naposljetku sama izgradila u mediju grafike i grafičkog procesa. Sam proces izrade ovog rada pružio mi je istovremeno osjećaj utjehe ali me i osnažio.

U konačnici nisam u potpunosti razriješila svoju potragu za utočištem. Zaključila sam da utočište nije nužno nešto što ću pronaći, već nešto što stvaram sama za sebe tijekom procesa samog stvaralaštva. U ovome slučaju to sam ostvarila kroz crtež i grafiku. Nisam u potpunosti razriješila svoje emocije, ali sam spoznala kakav utjecaj one imaju na moj rad. Ovim diplomskim radom zaključila sam period u svom životu, ali i kraj studija, kojeg otvaram i predstavljam javnosti. Smatram da ću temu kojom sam se bavila do sada nastaviti istraživati kroz daljnji umjetnički rad.

8.LITERATURA

Knjige:

- Matko Peić, *Pristup likovnom djelu*, Zagreb, 1981.
- Dževad Hozo, *Umjetnost multioriginala-kultura grafičkog lista*, Mostar, 1988.
- Frane Paro, *Grafika, marginalije o crno-bijelom*, Mladost, Zagreb, 1991.
- *Enciklopedija likovnih umjetnosti*, Zagreb, 1959.-1966.
- Aristotel, *O pjesničkom umijeću*, Zagreb, 2005.
- Dr. Christiane Northrup, *Žensko tijelo, ženska mudrost*, 1994.

Web izvori:

- Katarza, url: <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=30849> (pristupljeno 23. 11. 2023.)
- Zrcalan, url: <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> (pristupljeno 25. 11. 2023.)
- Edicija, izdanje, url: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=28276> (pristupljeno 23. 11. 2023.)
- Azil, url: <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=4927> (pristupljeno 23. 11. 2023.)
- Plod, url: <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=48774> (pristupljeno 23. 11. 2023.)
- Plod, url: <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=48774> (pristupljeno 23. 11. 2023.)
- <https://repozitorij.mef.unizg.hr/islandora/object/mef%3A3674/datastream/PDF/view> (pristupljeno 23. 11. 2023.)
- The Five Stages of Grief, url: <https://www.psycom.net/stages-of-grief> (pristupljeno 23. 11. 2023.)
- <https://repozitorij.mef.unizg.hr/islandora/object/mef%3A3674/datastream/PDF/view> (pristupljeno 23. 11. 2023.)
- Kiki Smith and the Pursuit of Beauty in a Notably Unbeautiful Age, url: <https://www.nytimes.com/2018/11/26/t-magazine/kiki-smith-artist-profile.html> (pristupljeno 23. 11. 2023.)
- Kiki Smith, MOMA, url: <https://www.moma.org/artists/5486> (pristupljeno 23. 11. 2023.)
- Kathe Kollwitz, National Museum of Women in the Arts, url: <https://nmwa.org/art/artists/kathe-kollwitz/> (pristupljeno 23. 11. 2023.)
- Kathe Kollwitz, MOMA, url: <https://www.moma.org/artists/3201> (pristupljeno 23. 11. 2023.)

- A Gallerists Feminist Self Portraits Find a Second Life, The New Yorker, url: <https://www.newyorker.com/culture/photo-booth/a-gallerists-feminist-self-portraits-find-a-second-life> (pristupljeno 23. 11. 2023)
- Janice Guy's A Foot In The Mouth Of Art, Musee Magazine, url: <https://museemagazine.com/culture/2019/3/1/janice-guys-a-foot-in-the-mouth-of-art> (pristupljeno 23. 11. 2023.)
- Sketchbook, url: <https://en.wikipedia.org/wiki/Sketchbook#:~:text=A%20sketchbook%20is%20a%20book,blueprint%20for%20future%20art%20pieces> (pristupljeno 25. 11. 2023.)

9.POPIS ILUSTRACIJA

- Slika 1. Skala tonova autorice Melinde Kostelac za ediciju „Rat“
- Slika 2. Kadar iz grafičkog lista „Zagrljaj“, Petra Arežina, 2022.
- Slika 3. Detalj iz grafičkog lista „Zagrljaj“, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.
- Slika 4. Serija crteža „Bez naziva“, 30 x 24 cm, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.
- Slika 5. „Bijeg“, 30 x 42 cm, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.
- Slika 6. Ilustracija za priču "Jagor" Ivane Brlić Mažuranić, 1970.
- Slika 7. Kiki Smith, Untitled, 1995.
- Slika 8. Kiki Smith, Rapture, 2001.
- Slika 9. Kiki Smith, Untitled, 1992.
- Slika 10. Käthe Kollwitz, Woman with a dead child, 1903.
- Slika 11. Käthe Kollwitz, The Widow I, 1921.
- Slika 12. Käthe Kollwitz, The Mothers, 1921./2.
- Slika 13. Janice Guy, Untitled, 1976.
- Slika 14. Janice Guy, Untitled, 1977.
- Slika 15. Postupak nanošenja smjese za rezervage
- Slika 16. Skica iz sketchbooka, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.
- Slika 17. Skica iz sketchbooka, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.
- Slika 18. Završni otisak, „Utočište 1“, 50 x 70 cm, bakropis, Petra Arežina, 2023.
- Slika 19. Završni otisak, „Utočište 2“, 50 x 70 cm, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.
- Slika 20. Detalj iz grafičkog lista „Utočište 2“, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.
- Slika 21. Detalj iz grafičkog lista „Utočište 2“, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.
- Slika 22. Detalj iz grafičkog lista „Utočište 2“, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.
- Slika 23. Završni otisak u crvenoj boji, „Zagrljaj“, 70 x 25 cm, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.
- Slika 24. Detalj iz grafičkog lista „Zagrljaj“, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.
- Slika 25. Detalj iz grafičkog lista „Zagrljaj“, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.
- Slika 26. Završni otisak, „Nepovredivo mjesto“, 30 x 100 cm, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.
- Slika 27. Detalj iz grafičkog lista „Nepovredivo mjesto“, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.
- Slika 28. Detalj iz grafičkog lista „Nepovredivo mjesto“, kombinirana tehnika, Petra Arežina, 2023.